

بررسی رابطه استدلال اخلاقی و رفتار اخلاقی با میانجی‌گری نظریه شناخت اجتماعی در نوجوانان

ابوالقاسم یعقوبی^۱ و مریم عبداللهی مقدم^۲

چکیده

پژوهش حاضر با هدف بررسی رابطه استدلال اخلاقی و رفتار اخلاقی با میانجی‌گری نظریه شناخت اجتماعی در نوجوانان انجام شده است. جامعه‌ی آماری این پژوهش شامل تمامی دانش‌آموزان مقطع متوسطه اول شهرستان خرم‌آباد است که از میان آنها ۳۵۰ نفر (۱۷۵ پسر و ۱۷۵ دختر) براساس روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای انتخاب شدند و پرسش‌نامه‌های استدلال اخلاقی و رفتار اخلاقی و آزمون ذهن‌خوانی از طریق تصویر چشم را تکمیل کردند. با استفاده از روش همبستگی پیرسون و همبستگی سهمی و تحلیل رگرسیون ساده در قالب الگوی تحلیل مسیر، یافته‌ها نشان داد که رابطه‌ی بین استدلال اخلاقی و رفتار اخلاقی در نوجوانان معنادار نمی‌باشد. اما با ورود متغیر واسطه‌ای شناخت اجتماعی در تحلیل، رابطه‌ی بین استدلال اخلاقی و رفتار اخلاقی معنادار گردید و بر این اساس، فرضیه اول رد و فرضیه دوم تأیید گردید. از این رو لازم است در بررسی رفتار اخلاقی نوجوانان به عواملی غیر از عوامل صرفاً شناختی توجه شود و تنها بر اساس استدلال اخلاقی افراد در مورد رفتار اخلاقی آنها قضاوت نشود. همچنین ضرورت تقویت شناخت اجتماعی در نوجوانان جهت افزایش بروز رفتارهای اخلاقی در آنها درک شود.

واژه‌های کلیدی: استدلال اخلاقی، رفتار اخلاقی، شناخت اجتماعی، نوجوانی

۱. نویسنده‌ی رابط: دانشیارگروه روان‌شناسی، دانشگاه بوعلی همدان

(yaghobi41@yahoo.com)

۲. دانشجوی دکتری تخصصی روان‌شناسی تربیتی، دانشگاه بوعلی همدان

تاریخ دریافت مقاله: ۹۴/۵/۲۰

تاریخ پذیرش مقاله: ۹۴/۱۲/۱۱

مقدمه

یکی از ویژگی‌های متمایزکننده‌ی موجود انسانی از دیگر حیوانات، توانایی تفکر و همچنین توانایی در آگاهی از آنچه که به آن می‌اندیشد است. ویژگی دوم، هر چند که بین انسان با برخی از گونه‌های حیوانی مشترک است، جامعه‌پذیری^۱ و اهمیت اساسی است که ما برای افراد دیگر قائل هستیم (پنینگتون^۲، ۲۰۰۰). اگر این دو ویژگی را همزمان با هم مد نظر داشته باشیم از مفهوم شناخت اجتماعی^۳ آگاه می‌شویم چرا که این دو قلب مفهوم شناخت اجتماعی است. یکی از جنبه‌های مهم شناخت اجتماعی در دوره‌ی نوجوانی که در سال‌های اخیر، توجه خاصی به آن شده است، نظریه ذهن^۴ است (سباستین^۵، ۲۰۱۵). نظریه ذهن به معنی درک افکار، باورها و نیت دیگران است که بر طبق شواهد در اواخر نوجوانی (۱۷-۱۴ سالگی) رشد می‌یابد و اهمیت آن تا آنجاست که پیش‌نیازی برای درک محیط اجتماعی و برخورداری از رفتارهای اجتماعی موفقیت‌آمیز به شمار می‌آید (کوپس و بوسما^۶، ۲۰۰۴).

از طرف دیگر، در دوره‌ی نوجوانی، بحث اخلاق و ارزش‌های اخلاقی به صورت جدی‌تر بیش از پیش مطرح می‌شود و به مثابه‌ی پدیده‌ای اجتماعی، نقش اساسی در شکل‌گیری، کنترل و پیش‌بینی کنش‌ها و گرایش‌های افراد جامعه می‌یابد (مهدوی و زارعی، ۱۳۹۰). از بین اندیشمندان حوزه‌ی رشد اخلاقی، لورنس کلبرگ^۷ (۱۹۵۸، ۱۹۷۶، ۱۹۸۶) بود که نظریه اصلی درباره چگونگی اندیشه‌ی نوجوانان از حق و باطل را مطرح کرد (موشمان^۸، ۲۰۱۱). او عقیده داشت که

-
1. socialization
 2. Pennington
 3. Social cognition
 4. Theory of mind
 5. Sebastian
 6. Koops & Bosma
 7. Lawrence Kohlberg
 8. Moshman

رشد اخلاقی به طور اولیه مبتنی بر استدلال اخلاقی^۱ است و در مجموعه‌ای از مراحل شکل می‌گیرد. دلیل اینکه نظریه کلبرگ در فهم رشد اخلاقی در نوجوانی مهم می‌باشد این است که توصیفی از مفاهیم پیشرفته‌ای است که افراد در درک تعاملات اجتماعی استفاده می‌نمایند، یعنی داستان‌هایی که با مفاهیم جامعه، قانون و مقررات و روابط، گره خورده است (سانتراک^۲، ۲۰۱۴). در حوزه‌ی رفتار اخلاقی^۳، ارتباط افکار با رفتار اخلاقی بحث می‌شود که نهایتاً منجر به رفتار بین فردی^۴ و اجتماعی می‌گردد و بر این امر تأکید دارد که فرایندهای اصلی که از نظر رفتار گرایان، مسئول رفتار اخلاقی نوجوان می‌باشند کدام‌اند؟ (جامبون و اسمتانا^۵، ۲۰۱۵).

در نظریه‌های اولیه مربوط به رشد اخلاقی^۶ (از جمله پیازه، کلبرگ و ...)، رفتار اخلاقی همسان با مرحله‌ی استدلال اخلاقی در فرد استنباط می‌شود. به عبارت دیگر، استدلال الزاماً به رفتار اخلاقی می‌انجامد (سانتراک، ۲۰۱۴). اما در دوره‌های بعدی (دوره پس کلبرگی) به نقش احتمالی عوامل میانجی استدلال و رفتار اخلاقی هم پرداخته شد و به خصوص در حوزه‌ی فرایندهای اجتماعی مؤثر بر رشد اخلاقی، پژوهش‌هایی صورت گرفت (لسکو^۷، ۲۰۱۲). بر این اساس، بسیاری از پژوهشگران (از جمله رست^۸، ۱۹۸۶؛ بروگمن و هارت^۹، ۱۹۹۶؛ لطف آبادی، ۱۳۸۴) به این نتیجه رسیدند که رابطه‌ی استدلال اخلاقی با رفتار اخلاقی بسیار ضعیف است. به عبارت دیگر، عمل اخلاقی، ضرورتاً نتیجه استدلال اخلاقی نیست و عواملی چون انگیزش‌ها و عواطف و عوامل اجتماعی در رفتارهای اخلاقی تأثیر گذار هستند. پیشینه‌ی مطالعاتی که به بررسی رابطه‌ی

1. Moral reasoning
2. Santrock
3. Moral behaviour
4. prosocial
5. Jambon & Smetana
6. Moral development
7. Lesko
8. Rest
9. Bruggbman & Hart

استدلال اخلاقی و رفتار اخلاقی پرداخته اند، نشان می‌دهند که میان این دو متغیر، رابطه‌ای پایدار وجود ندارد به این معنی که در برخی پژوهش‌ها (از جمله سوانسون و هیل^۱، ۱۹۹۳) میان استدلال و رفتار اخلاقی، رابطه‌ی مثبت و معنادار اما در برخی دیگر، رابطه‌ی ضعیف و یا عدم وجود ارتباط (از جمله بروگمن و هارت، ۱۹۹۶؛ لسکو، ۲۰۱۲) یافت شده است.

در این بین، نقش شناخت اجتماعی در رشد اخلاق بر تمایز بین توانش اخلاقی^۲ نوجوان - توانایی ایجاد رفتارهای اخلاقی - و عملکرد اخلاقی^۳ - به عمل در آوردن این رفتارها در موقعیت‌های خاص - تأکید دارد (سانتراک، ۲۰۱۴). توانش، حاصل فرایندهای حسی - شناختی^۴ است. یعنی در برگیرنده‌ی آن چیزی است که نوجوانان قادرند انجام دهند، آنچه آنها می‌دانند، مهارت‌هایشان، آگاهی‌شان از قوانین و مقررات اخلاقی و توانایی شناختی‌شان برای ساخت و ایجاد رفتارها. در مقابل، عملکرد اخلاقی نوجوانان یا رفتار، از طریق انگیزه‌ی آنها و پاداش‌ها و محرک‌هایی برای عمل کردن به یک شیوه‌ی خاص اخلاقی تعیین می‌شود. از پژوهش‌های مربوط به نقش میانجی‌گری شناخت اجتماعی در ارتباط بین استدلال اخلاقی و رفتار اخلاقی هم می‌توان به هاوولی و گلدهاف^۵ (۲۰۱۲)؛ برامبیللا، ساچی، پگلیارو و المرس^۶ (۲۰۱۳)؛ دانیل، دایز، باچمن و مالتی^۷ (۲۰۱۴) اشاره کرد که البته در آنها به طور غیرمستقیم با بررسی مفهوم روابط درون‌گروهی و فعالیت‌های اجتماعی - به عنوان نتیجه‌ی توانمندی در شناخت اجتماعی - ارتباط معنادار عامل شناخت اجتماعی با استدلال و رفتار اخلاقی تأیید شده است. در این پژوهش اما متفاوت از پژوهش‌های ذکر شده سعی بر آن است که به بررسی رابطه استدلال اخلاقی و رفتار اخلاقی در نوجوانان با میانجی‌گری نظریه

-
1. Swanson & Hill
 2. moral competence
 3. moral performance
 4. cognitive - sensory
 5. Hawley & Geldhof
 6. Brambilla, Sacchi, Pagliaro & Ellemers
 7. Daniel, Dys, Buchmann, & Malti

شناخت اجتماعی پرداخته شود. به عبارت دیگر، نقش نظریه‌ی شناخت اجتماعی به طور مستقیم نه به واسطه‌ی مفاهیم مرتبط با آن در رابطه‌ی استدلال و رفتار اخلاقی مورد پژوهش قرار گیرد. بر این اساس، فرضیه‌ها عبارت هستند از: ۱- بین استدلال اخلاقی و رفتار اخلاقی نوجوانان دختر و پسر ارتباط معنادار مثبت وجود دارد. ۲- بین استدلال اخلاقی و رفتار اخلاقی نوجوانان دختر و پسر با میانجی‌گری شناخت اجتماعی، ارتباط معنادار مثبت وجود دارد.

روش

روش پژوهش حاضر، روش همبستگی و تحلیل رگرسیون ساده در قالب الگوی تحلیل مسیر می‌باشد.

جامعه، نمونه و روش نمونه‌گیری: جامعه‌ی آماری این پژوهش، تمامی دانش‌آموزان دختر و پسر مقطع متوسطه اول (پایه نهم) مدارس شهرستان خرم‌آباد در سال تحصیلی ۹۵-۱۳۹۴ هستند. از بین افراد جامعه‌ی ذکر شده برای محاسبه‌ی حجم نمونه با استفاده از جدول مورگان، ۳۵۰ دانش‌آموز برای شرکت در این پژوهش انتخاب شدند که با توجه به نسبت پسران و دختران در جامعه‌ی آماری، ۱۷۵ نفر از افراد نمونه، دختر و ۱۷۵ نفر از آن‌ها پسر بودند. برای انتخاب گروه نمونه از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای استفاده گردید. به این صورت که ابتدا با مراجعه به اداره آموزش و پرورش شهر خرم‌آباد، ناحیه یک و دو به عنوان جامعه هدف انتخاب شدند و از بین مدارس مقطع متوسطه اول در این دو ناحیه، دو مدرسه دخترانه و دو مدرسه پسرانه به صورت تصادفی مشخص گردید و از بین این مدارس هم دو کلاس به عنوان نمونه پژوهش، پرسش‌نامه‌ها را تکمیل نمودند. جهت جمع‌آوری اطلاعات از ابزارهای زیر استفاده شد:

آزمون استدلال اخلاقی (DIT)^۱: آزمون شامل ۳ داستان فرضی (معمای داروساز،

^۱. Defining Issues Test

دانش‌آموز و زندانی) است و به دنبال هر داستان، ۱۲ سؤال چهار گزینه‌ای مطرح می‌شود که آزمون شونده بایستی آنها را از کم اهمیت یا عدم اهمیت تا اهمیت زیاد، درجه‌بندی کند. در آزمون استدلال اخلاقی، نمره‌گذاری گزینه‌ها (اصلاً تا بسیار زیاد) به صورت ۱ تا ۵ است که هر یک مربوط به یکی از مراحل استدلال اخلاقی کلبرگ (مرحله ۲ تا ۶) است و در مجموع، سطح استدلال نوجوان را به صورت سطح اخلاق پیش‌قراردادی (با یک مرحله)، قراردادی (با دو مرحله) و فراقراردادی (با دو مرحله) مشخص می‌نماید (گویدم، وانهوف، واناکن و دیکاسترو^۱، ۲۰۱۲). پایایی این آزمون به روش آلفای کرونباخ در مطالعه‌ی رست و همکاران در طول یک دوره بیست ساله، بین ۰/۷۶ تا ۰/۸۰ در نوسان بوده است (رست و همکاران، ۲۰۰۰) و در مطالعه‌ی گویدم و همکاران (۲۰۱۲) ۰/۸۱ به دست آمده است و در پژوهش غیائی زاده (۱۳۹۱)، با همین روش ۰/۸۲ محاسبه گردید. به منظور تعیین روایی آزمون در پژوهش غیائی زاده (۱۳۹۱) که به بررسی رشد قضاوت اخلاقی دانش‌آموزان دختر پرداخته است از طریق محاسبه همبستگی آزمون استدلال اخلاقی با آزمون قضاوت اخلاقی کودکان (MJJ)^۲، روایی ۰/۶۸ به دست آمده است.

پرسش‌نامه رفتار اخلاقی: این پرسش‌نامه که توسط سوانسون و هیل (۱۹۹۳) تهیه و اجرا شده است دارای ۱۵ سؤال ۵ گزینه‌ای است. شیوه نمره‌گذاری به این صورت بود که برای گزینه هرگز نمره ۱، به ندرت نمره ۲، بعضی اوقات نمره ۳، معمولاً نمره ۴ و همیشه نمره ۵ در نظر گرفته شد. حداقل نمره‌ای که هر فرد در این آزمون به دست آورد، ۱۵ و حداکثر نمره، ۷۵ است. طالب زاده ثانی و کدیور در سال ۱۳۸۸ پس از اجرای این پرسش‌نامه بر روی دانش‌آموزان سال سوم راهنمایی شهر تهران، روایی محتوایی و روایی سازه‌ی آزمون را محاسبه کردند که در پژوهش آنها این ابزار از روایی خوب و قابل قبولی برخوردار بود. در پژوهش سوانسون و هیل (۱۹۹۳)، ضریب پایایی این آزمون را با استفاده از ضریب آلفا، ۰/۹۶ محاسبه کرده‌اند. همچنین طالب

^۱. Goethem, Vanhoof, Vanaken & Decastro

^۲. Moral Judgment Test

زاده ثانی و کدیور (۱۳۸۸)، ضریب پایایی این آزمون را با استفاده از روش آلفا پس از اجرا بر روی دانش‌آموزان سال سوم راهنمایی شهر تهران محاسبه کردند و ۰/۷۸ به دست آوردند. در پژوهش حاضر هم ضریب پایایی این آزمون با روش آلفای کرونباخ، ۰/۸۰ محاسبه گردید.

آزمون ذهن خوانی از طریق تصویر چشم (RMET)^۱: بارون - کوهن، جولیف، مورتیمور و رابرتسون^۲ (۱۹۹۷) با هدف ایجاد آزمونی برای سنجش حساسیت اجتماعی، آزمون ذهن خوانی از طریق تصاویر چشم را در مرکز مطالعات اوتیسم در کمبریج طراحی نمودند. این آزمون توسط نجاتی در سال ۱۳۹۱ به زبان فارسی ترجمه شده است و در مطالعات متعدد (از جمله وانگ، وانگ، چن، زو و وانگ^۳، ۲۰۰۸؛ ذبیح زاده و همکاران، ۱۳۹۱) در افراد سالم و بیمار مورد استفاده قرار گرفته است. در پژوهش حاضر از نسخه کاغذ-مدادی این آزمون استفاده گردید. به این صورت که به هر آزمودنی بسته‌ای شامل ۳۶ تصویر چشم به همراه یک پاسخ نامه داده می‌شد و از او خواسته می‌شد که با توجه به شماره هر تصویر، حالت ذهنی آن تصویر را علامت بزند. نمره‌گذاری این آزمون به صورت ۰ و ۱ می‌باشد و بالاترین نمره‌ای که فرد به دست می‌آورد ۳۶ و پایین‌ترین نمره صفر است (نجاتی و همکاران، ۱۳۹۱). ذبیح زاده و همکاران (۱۳۹۱) در مطالعه‌ای ضریب آلفای این آزمون را ۰/۷۲ و ضریب پایایی بازآزمایی آن را در نمونه‌ای متشکل از ۳۰ دانشجو و در مدت زمان دو هفته ۰/۶۱ گزارش نمودند.

روش اجرا: پژوهش حاضر در دو مرحله انجام گرفت. در مرحله اول، آزمون استدلال اخلاقی و پرسش‌نامه رفتار اخلاقی اجرا شد که اولی ۴۵ دقیقه و دومی ۲۵ دقیقه به طول انجامید و در مرحله‌ی بعد که با فاصله‌ی کوتاهی نسبت به مرحله‌ی قبل انجام شد آزمون ذهن خوانی از طریق تصویر چشم اجرا گردید که حدوداً یک ساعت به طول انجامید. پس از آن پرسش‌نامه‌ها

^۱. Reading Mind in the Eyes Test

^۲. Baron - Cohen, Jolliffe, Mortimore & Robertson

^۳. Wang, Wang, Chen, Zhu, & Wang

جمع‌آوری گردید. از تعداد ۳۵۰ نمونه در مرحله‌ی اول، ۵۰ مورد به علت ناقص بودن و یا غیبت داشتن آزمودنی در مرحله دوم کنار گذاشته شدند. بنابراین داده‌های ۳۰۰ نفر (۱۴۶ پسر و ۱۵۴ دختر) وارد اس‌پی‌اس‌اس ۲۳ شد و جهت تحلیل آماده گردید.

نتایج

بر این اساس، در جدول ۱ به توصیف شاخص‌های آماری متغیرهای پژوهش حاضر و مؤلفه‌های آنان پرداخته شده است.

جدول ۱. میانگین و انحراف معیار متغیرهای پژوهش

شاخص‌ها	نمونه	M	SD
استدلال اخلاقی	۳۰۰	۴۴/۸۵	۹/۸۷
رفتار اخلاقی	۳۰۰	۱۷/۶۷	۳/۹۹
شناخت اجتماعی	۳۰۰	۵۵/۸۷	۱۱/۷۶

پیش فرض نرمال بودن از مهم‌ترین پیش‌فرض‌های انجام تحلیل‌های استنباطی مانند ضریب همبستگی پیرسون یا تحلیل رگرسیون است که با استفاده از آزمون کلموگروف - اسمیرنوف مورد بررسی قرار می‌گردد. استفاده از این آزمون برای بررسی نرمال بودن متغیرهای این پژوهش نشان می‌دهد که داده‌های مربوط به متغیر استدلال اخلاقی با مقدار آماره توزیع (۰/۶۴) در سطح معنی‌داری (۰/۸۱) و متغیر رفتار اخلاقی و شناخت اجتماعی با مقدار آماره توزیع (۰/۸۶) و (۰/۴۵) و در سطح معناداری (۰/۸۳) و (۰/۵۰) نرمال هستند.

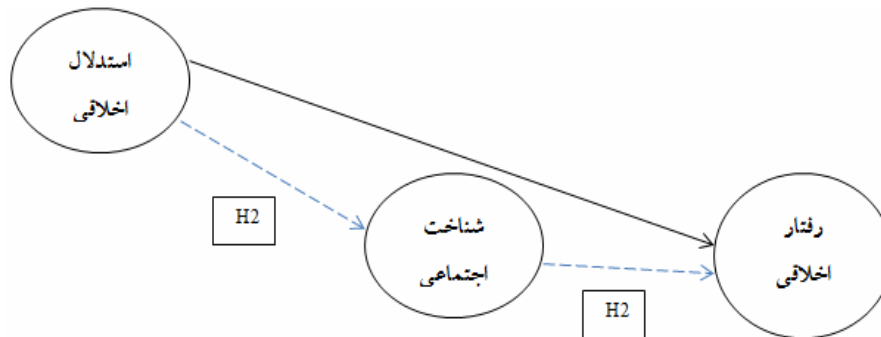
در این بخش، با استفاده از آزمون ضریب همبستگی پیرسون، ضریب همبستگی سهمی و تحلیل رگرسیون ساده به بررسی فرضیه‌های پژوهش پرداخته شده است.

جدول ۲. ضریب همبستگی پیرسون برای بررسی رابطه استدلال اخلاقی با رفتار اخلاقی

متغیر X	متغیر Y	r	تعداد P
استدلال اخلاقی	رفتار اخلاقی	۰/۱۰	۳۰۰ ۰/۰۹

بر اساس نتایج جدول ۲، مقدار ضریب همبستگی پیرسون به دست آمده برای رابطه بین استدلال اخلاقی با رفتار اخلاقی نوجوانان دختر و پسر ($r = 0/10$) در سطح آلفای $\alpha = 0/05$ معنی‌دار نیست ($P > 0/05$). بنابراین، با اطمینان ۹۵ درصد بین استدلال اخلاقی و رفتار اخلاقی در نوجوانان دختر و پسر رابطه‌ی معنادار وجود ندارد. این بدان معنی است که در بین نوجوانان، سطح استدلال اخلاقی لزوماً دارای رابطه مستقیم و معنادار با رفتار اخلاقی نیست. بنابراین، فرضیه اول این پژوهش رد خواهد شد.

برای بررسی فرضیه دوم یعنی نقش میانجی‌گری متغیر شناخت اجتماعی در رابطه میان استدلال اخلاقی و رفتار اخلاقی از روش تحلیل مسیر استفاده شده است تا به سبب آن بتوان رابطه غیر مستقیم استدلال اخلاقی بر رفتار اخلاقی با نقش واسطه‌ای شناخت اجتماعی بر اساس الگوی زیر بررسی گردد، زیرا بر اساس آن چه در فرضیه نخست گفته شد، استدلال اخلاقی به طور مستقیم بر رفتار اخلاقی اثر ندارد و لزوم شناسایی متغیرهای میانجی در این رابطه وجود دارد.

شکل ۱. رابطه غیر مستقیم استدلال اخلاقی بر رفتار اخلاقی با نقش واسطه‌ای شناخت اجتماعی

بررسی رابطه استدلال اخلاقی و رفتار اخلاقی با میانجی‌گری نظریه شناخت اجتماعی در نوجوانان

بر اساس شکل ۱، در گام نخست، با استفاده از روش تحلیل رگرسیون ساده، تأثیر استدلال اخلاقی بر شناخت اجتماعی بررسی می‌شود. سپس، تأثیر شناخت اجتماعی بر رفتار اخلاقی مورد آزمون قرار گرفته شده است.

جدول ۳. تحلیل رگرسیون ساده برای بررسی تأثیر استدلال اخلاقی بر شناخت اجتماعی

شاخص	SS	df	MS	f	Sig	R ²
رگرسیون	۹۲۰/۷۷۵	۱	۹۲۰/۷۷۵			
باقیمانده	۳۸۱۷/۴۴۶	۲۹۷	۱۲/۸۵۳	۷۱/۶۳۷	۰۰/۰۰۱	۰۰/۱۹
کل	۴۷۳۸/۲۲۱	۲۹۸				

به منظور بررسی توان پیش‌بینی شناخت اجتماعی نوجوانان پسر و دختر بر اساس میزان توانایی استدلال اخلاقی از روش تحلیل رگرسیون ساده بهره گرفته شد. بررسی معناداری این پیش‌بینی بر اساس آزمون تحلیل واریانس یک طرفه نشان می‌دهد که مدل رگرسیونی به دست آمده برای بررسی این رابطه معنادار است ($f = 71/637$ و $\text{Sig} = 00/001$). در این تحلیل، میزان R^2 برابر با ۰/۱۹ است که نشان می‌دهد استدلال اخلاقی بر شناخت اجتماعی اثرگذار است.

جدول ۴. تحلیل رگرسیون ساده برای پیش‌بینی شناخت اجتماعی بر اساس استدلال اخلاقی

مدل	ضرایب استاندارد نشده		ضرایب استاندارد		Sig
	B	خطای استاندارد	Beta	t	
مقدار ثابت	۹/۶۹۲	۰/۹۶۵	-	۱۰/۰۴	۰/۰۰۱
استدلال اخلاقی	۰/۱۷۸	۰/۰۲۱	۰/۴۴	۸/۴۶	۰/۰۰۱

به دنبال معناداری مدل رگرسیون بر اساس آزمون تحلیل واریانس یک طرفه در جدول ۳، نتایج مربوط به تحلیل رگرسیون ساده برای پیش‌بینی شناخت اجتماعی در جدول ۴ نشان می‌دهد که متغیر استدلال اخلاقی تأثیر معناداری بر روی شناخت اجتماعی در نوجوانان دختر و پسر دارد. بر این اساس، میزان ضریب بتای به دست آمده برای تأثیر استدلال اخلاقی بر شناخت اجتماعی برابر

با ۰/۴۴ بوده که در سطح ۰/۰۰۱ معنادار است.

جدول ۵. تحلیل رگرسیون ساده برای بررسی تأثیر شناخت اجتماعی بر رفتار اخلاقی

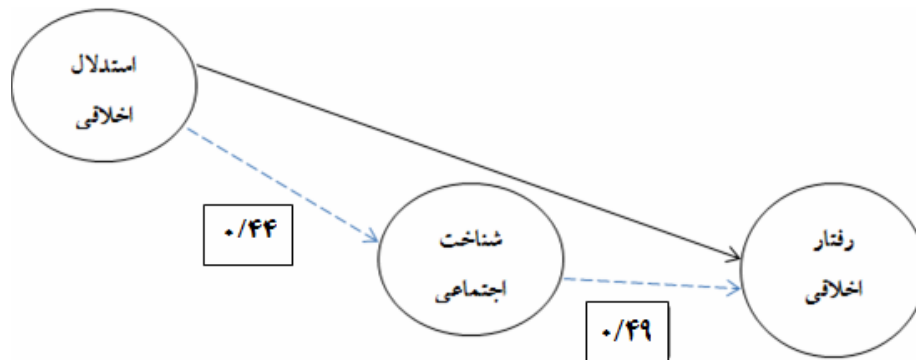
شاخص	SS	df	MS	f	p	R ²
رگرسیون	۹۷۸۱/۲۶۹	۱	۹۷۸۱/۲۶۹			
باقیمانده	۳۱۴۷۳/۷۰۱	۲۹۷	۱۰۵/۹۷۲	۹۲/۳۰	۰۰/۰۰۱	۰۰/۲۴
کل	۴۱۲۵۴/۹۷۰	۲۹۸				

بررسی توان پیش‌بینی رفتار اخلاقی نوجوانان بر اساس میزان شناخت اجتماعی با استفاده از روش تحلیل رگرسیون ساده انجام شده است. بررسی معناداری این تأثیر بر اساس آزمون تحلیل واریانس یک طرفه نشانگر معناداری مدل تأثیر شناخت اجتماعی بر رفتار اخلاقی است ($f = ۹۲/۳۰$ و $Sig = ۰/۰۰۱$). در این تحلیل، میزان R^2 برابر با ۰/۲۴ بوده که نشان می‌دهد شناخت اجتماعی بر رفتار اخلاقی اثرگذار است.

جدول ۶. تحلیل رگرسیون ساده برای پیش‌بینی رفتار اخلاقی بر اساس شناخت اجتماعی

مدل	ضرایب استاندارد نشده		ضرایب استاندارد		p	t
	B	خطای استاندارد	Beta			
مقدار ثابت	۳۰/۴۵۰	۲/۷۰۹	-		۰/۰۰۱	۱۱/۲۴۲
شناخت اجتماعی	۱/۴۳۷	۰/۱۵۰	۰/۴۹		۰/۰۰۱	۹/۶۰۷

به دنبال معناداری مدل رگرسیون بر اساس آزمون تحلیل واریانس یک طرفه در جدول ۶، نتایج مربوط به تحلیل رگرسیون ساده برای پیش‌بینی رفتار اخلاقی در جدول ۶ نشان می‌دهد که متغیر شناخت اجتماعی تأثیر معناداری بر روی رفتار اخلاقی در نوجوانان دختر و پسر دارد. بر این اساس، میزان ضریب بتای به دست آمده برای تأثیر شناخت اجتماعی بر رفتار اخلاقی برابر با ۰/۴۹ بوده که در سطح ۰/۰۰۱ معنادار است.

شکل ۲. ضرایب رگرسیونی اثر غیرمستقیم استدلال اخلاقی بر رفتار اخلاقی با میانجی‌گری شناخت اجتماعی

اگر چه فرضیه نخست پژوهش نشان داد که استدلال اخلاقی تأثیر مستقیمی بر رفتار اخلاقی ندارد، ولی تأثیر غیرمستقیم استدلال اخلاقی بر رفتار اخلاقی با میانجی‌گری شناخت اجتماعی به گونه زیر معنادار است.

$$۰/۴۴ \times ۰/۴۹ = ۰/۲۲$$

به این معنی که استدلال اخلاقی با میانجی‌گری شناخت اجتماعی دارای تأثیری به میزان ۰/۲۲ بر رفتار اخلاقی نوجوانان دختر و پسر است. بر این اساس، فرضیه دوم پژوهش تأیید می‌شود.

بحث و نتیجه‌گیری

با توجه به کم‌رنگ شدن ارزش‌های اخلاقی در نوجوانان امروزی که به صورت رفتار اخلاقی ضعیف، نمود یافته است لازم است که ارتباط دو مؤلفه‌ی استدلال و رفتار اخلاقی به طور دقیق‌تر و سنجیده‌تر مورد بازبینی قرار گیرد. از این رو، فرضیه اول پژوهش به این صورت مطرح شده است: بین استدلال اخلاقی و رفتار اخلاقی نوجوانان ارتباط معنادار مثبت وجود دارد. فرضیه اول پژوهش رد می‌شود که این یافته مخالف نتایج پژوهش‌های بروگمن و هارت (۱۹۹۶)؛ لسکو

(۲۰۱۲)؛ لطف آبادی (۱۳۸۴) اما در راستای نتایج پژوهش‌های سوانسون و هیل (۱۹۹۹) می‌باشد. بر خلاف نظریه‌های شناختی اولیه در الگوی رشد اخلاقی نوجوان که مبتنی بر تأثیر پذیری رفتار اخلاقی او از استدلال اخلاقی بوده اند، نظریه‌های پس از آن ارتباط مستقیم این دو را تأیید نکرده‌اند و رفتار اخلاقی را نشأت گرفته از عوامل دیگر مؤثر بر استدلال اخلاقی دانسته‌اند. به بیان دیگر، نمی‌توان گفت افرادی که استدلال اخلاقی قوی‌تری دارند برخوردار از رفتار اخلاقی بهتر و یا افرادی که دارای رفتار اخلاقی بهتری می‌باشند برخوردار از سطح استدلال اخلاقی بالاتر در مقایسه با دیگران هستند. بلکه در این میان، عوامل دیگر تأثیر گذارند که یکی از این عوامل که در دوره‌ی نوجوانی مهم تر از دوره‌های سنی قبل و بعد از آن می‌باشد، توانایی شناخت اجتماعی است. این سازه در فرضیه دوم پژوهش بررسی شده است: بین استدلال اخلاقی و رفتار اخلاقی نوجوانان دختر و پسر با میانجی‌گری شناخت اجتماعی، ارتباط معنادار مثبت وجود دارد. یافته‌ها نشان می‌دهند که در بخش اول الگوی تحلیل مسیر، استدلال اخلاقی بر شناخت اجتماعی اثرگذار است و در بخش دوم الگوی تحلیل مسیر، شناخت اجتماعی بر رفتار اخلاقی اثرگذار است و به طور کلی، استدلال اخلاقی با میانجی‌گری شناخت اجتماعی بر رفتار اخلاقی نوجوانان دختر و پسر تأثیرگذار است که این نتایج همسو با نتایج پژوهش‌های مربوط به مفاهیم همبسته با سازه‌ی شناخت اجتماعی از جمله هاوولی و گلد هاف (۲۰۱۲)؛ دانیل و همکاران (۲۰۱۴) است.

در مجموع، نتایج پژوهش حاضر نشان می‌دهد که لازم است به ارتباط استدلال و رفتار اخلاقی به طور ساده و خطی مشابه پیشین نگریسته نشود بلکه به نقش متغیرهای دیگر غیرشناختی یعنی متغیرهای عاطفی، اجتماعی، فرهنگی و حتی شخصیتی در تبیین ارتباط این دو توجه کافی شود و پژوهش‌های بعدی به بررسی این متغیرها بپردازند. علاوه بر این، توانمندی در شناخت اجتماعی که در دهه‌های اخیر توجه بیشتری به آن شده است لازم است که در حیطه‌ی عمل مورد آموزش قرار گیرد و توسط پژوهشگران بعدی در فرهنگ‌های مختلف مطالعه شود تا از این طریق بتوان رفتار اخلاقی در نوجوانان را هم بهتر توصیف و تبیین نمود و هم به طرز مطلوب خانواده، مدرسه و

جامعه افزایش داد.

از جمله محدودیت‌های این پژوهش می‌توان به منحصر بودن نمونه‌ها به دانش‌آموزان نوجوان اشاره کرد که تعمیم نتایج را به گروه‌های سنی و حرفه‌ای دیگر با مشکل رو به رو می‌سازد. از جمله پیشنهادهای پژوهشی می‌توان به بررسی متغیرهای واسطه‌ای دیگر در رابطه‌ی استدلال و رفتار اخلاقی اشاره کرد تا مسئله‌ی ارتباط این دو متغیر روشن‌تر شود.

منابع

- ذبیح زاده، عباس؛ نجاتی، وحید، ملکی، قیصر، درویشی، معصومه و رادفر، فرهاد (۱۳۹۱). بررسی رابطه بین توانایی ذهن خوانی و پنج عامل بزرگ شخصیت. *تازه‌های علوم شناختی*، ۱۴، ۳۰-۱۹.
- طالب زاده ثانی، هادی و کدیور، پروین (۱۳۸۸). بررسی رابطه‌ی دانش فراشناخت اخلاقی با استدلال و رفتار اخلاقی. *فصلنامه تعلیم و تربیت*، ۹۳، ۱۵-۱.
- غیاثی زاده، مهدی (۱۳۹۱). رابطه سلامت روان و عملکرد تحصیلی با رشد قضاوت اخلاقی دانش‌آموزان دختر. *فصلنامه زن و فرهنگ*، ۳(۱۰)، ۱۲۲-۱۱۱.
- لطف آبادی، حسین (۱۳۸۴). نقد نظریه‌های رشد اخلاقی پیاژه و کلبرگ و بندورا و ارائه الگویی نو برای پژوهش در رشد اخلاقی دانش‌آموزان ایران. *فصلنامه نوآوری‌های آموزشی*، ۴(۱۱)، ۱۰۶-۷۹.
- مهدوی، محمد صادق و زارعی، امین (۱۳۹۰). عوامل مؤثر در گرایش نوجوانان به ارزش‌های اخلاقی. *فصلنامه مطالعات جامعه شناختی ایران*، ۱(۳)، ۲۱-۲.
- نجاتی، وحید؛ ذبیح زاده، عباس؛ نیک فرجام، محمدرضا؛ نادری، زهره و پورنقدعلی، علی، (۱۳۹۱). رابطه بین ذهن آگاهی و ذهن خوانی از روی تصویر چشم. *مجله تحقیقات علوم پزشکی زاهدان*، ۱۴(۱)، ۳۷-۴۲.
- Bruggeman, L, E and Hart, J. K. (1996). Cheating, lying and moral reasoning by religious and secular High school students. *Journal of Educational Research*, 89, 340-344.
- Brambilla, M., Sacchi, S., Pagliaro, S. & Ellemers, N. (2013). Morality and intergroup. *Journal of Experimental Social Psychology*, 49, 811-821.
- Baron-Cohen, S., Jolliffe, T., Mortimore, C., & Robertso, M. (1997). Another advanced test of theory of mind: Evidence from very high functioning adults with autism or Asperger Syndrome. *J Child Psychol Psychiatry*, 38(6), 813-822.

- Daniel, E., Dys, S., Buchmann, M., & Malti, T. (2014). Developmental relation between sympathy, moral emotion attributions, moral reasoning, and social justice values from childhood to early adolescence. *Journal of Adolescence*, 37, 1201-1214.
- Goethem, A.V. Vanhoof, A. Vanaken, M. & Decastro, B.(2012). The role of adolescents morality and identity in volunteering. Age and gender differences in a process model. *Journal of Adolescence* 35, 509 – 520 .
- Ghiasizade, M. (2012). The relationship between mental health and educational functioning with developing moral judgement in girl students. *Journal of Women and Culture*. 3(10). 111- 122. (Persian)
- Hawley, P. & Geldhof. (2012). Preschoolers' social dominance, moral cognition and moral behavior: An evolutionary perspective. *Journal of Experimental Child Psychology* 112. 18 – 35 .
- Jambon, M. & Smetana, J.G.(2015). Moral development, theories of. *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences* (Second Edition). 788 – 795 .
- Koops, W. & Bosma, H. A. (2004). Social cognition in adolescence. Published in the USA and Canada by Taylor & Francis Inc.
- Lesko, N. (2012). A cultural construction of adolescence. Edited by Michael W. Apple, University of Wisconsin–Madison. Second edition. *Taylor & Francis group*, New York and London.
- Lotfabadi, H.(2005). Criticizing Piaget, Kohlberg and Bandura's theory of moral development and provide a new model for research on moral development of Iran students. *Journal of Educational Innovations*. 4(11), 79 – 106. (Persian)
- Mahdavi, M.S. & Zareyee, A. (2011). The effective factors in adolescents tendency to moral values. *Journal of Sociological Studies*, 1(3), 2-21. (Persian)
- Moshman, D. (2005). Adolescent psychological development. Rationality, Morality and Identity. (Second Edition). Mahwah, New Jersey. London.
- Nejati, V., Zabihzade, A., Nikfarjam, M.R., Naderi, Z., & Pornaghdali, A. (2012). The relationship between mindfulness and reading mind in the eyes. *Zahedan Medical Sciences researches*, 14 (1). (Persian)
- Pennington, D.C. (2000). Social cognition. First published by Routledge, New Fetter Lane, London.
- Rest, J. (1986). Moral development: Advances in research and theory, New Yourk.
- Rest, J.R., Narvaez, D., Toma, S.J., Be Beau, M. (2000). A neo- kohlbergian approach to morality research. *Journal of moral education*, 29(4).
- Swanson, L. H & Hill, G. (1993). Metacognitive aspects of moral reasoning and behavior. *Adolescence*, 28, 711-725.
- Sebastian, C.L. (2015). Social cognition in adolescence : social rejection and theory of mind. *Psicología Educativa xxx. Xxx-xxx* (Atticle in press).
- Santrock, J.W.(2014). Adolescence, Fifteenth Edition. Published by McGraw-Hill Education, 2 Penn Plaza, New York, NY 10121. Printed in the United States of America.

- Talebzade S, H. & Kadivar, P. (2009). The relationship between moral metacognition knowledge with moral reasoning and behavior. *Journal of Education*, 93, 1-15. (Persian)
- Wang, Y.; Wang, Y.G.; Chen, S.; Zhu, C. & Wang, K. (2008). Theory of mind disability in major depression with or without psychotic symptoms: A componential view). *Psychiatry Research*, 153 – 161 .
- Zabihzade, A., Nejati, V., Maleki, GH., Darvishi, M. & Radfar, F.(2012).The relationship between reading mind ability and five factor of personality.*Cognitive Science News*, 14, 19 – 30. (Persian)

Investigating the relationship between moral reasoning and moral behavior in adolescents mediated by social cognition theory

A. Yaghoobi¹ & M. Abdolahimoghadam^۲

Abstract

The purpose of the present study was to investigate relationship between moral reasoning and moral behavior in adolescents mediated by social cognition theory. Accordingly, 350 participants (175 females and 175 males) were selected by multistage cluster sampling among the first grade high school students in the city of Khorramabad. They completed Moral Reasoning and Moral Behavior Questionnaires as well as Reading Mind in the Eyes Test. The data were analyzed using Pearson and Partial correlation and regression analysis. The results showed that the relationship between moral reasoning and moral behavior in students wasn't significant. But with entering the social cognition variable into the analysis, this relationship was significant. Therefore, it is necessary to examine the moral behavior in adolescents, search other factors, especially the non-cognitive factors. Also, the need for promoting social cognition in adolescents to increase their understanding of ethical behavior must be properly appreciated.

Keywords: moral reasoning, moral behavior, social cognition, adolescence

1. Corresponding Author: Associate Professor of Psychology, University of BuAliSina in Hamedan (Yaghobi41@yahoo.com)

2 . Ph.D Students of Psychology, University of BuAliSina in Hamedan, Counselor and teacher